

A termőföld meghódítása

Dr. Koch Sándor szabadeczei előadása
Malthusról és Liebigről

(A Délmagyarország munkatársától) Egetően aktuális kérdést boncolgatott a tudomány szakszerűségével és laikusok számára is igen élvezetes módon dr. Koch Sándor professzor az egyetem barátai egyesületének csütörtök esti ülésén. A termet teljesen megtöltő közönség előtt »Malthus és Liebig« című előadásában arról a gigászi küzdelemről beszélt, amelyet az emberiség a termőföldek kiaknázásáért és minél nagyobb hozamáért folytat. Bevezetésként arról értekezett, hogy talán soha sem volt Malthus és Liebig tudományos munkásságának és teóriáinak imertetése olyan égetően aktuális, mint forrongó és vajdókorunkban. Malthus és Liebig képviseli ugyanis azt a két végtetet, amely az emberiségnek több kenyérért, jobb megélhetésért vívott harcát pozitív és negatív pólusként jelzi.

Koch professzor ismertette ezután a földművelés történetét az egyiptomiak kivételes földművelési adottságaitól kezdve napjainkig. Rámutatott azokra a jóslatokra, amelyek szerint a kultúrtafejlesztés kimerülőfélben van és nem képes többé eltartani az egyre szaporodó emberiséget. A kínaiak régi, nagy bölcsesége: Konfucius volt az első, aki felismerte annak szükségességét, hogy a termőföldet trágyázni kell és az ő parancsára hordják ma is a kínai földművesek a trágyát rizsföldeikre.

Az európai kultúrtörténet során Malthus angol és Liebig német tudós neve magaslik ki a kultúrtafejlesztés kimerülésével foglalkozó tudományos munkálkodásával kapcsolatosan. Malthus, a róla elnevezett malthuzianizmus megalapítója a tömeges nyomorának legcélravezetőbb ellen-szerét az erkölcsös megtartóztatásban, a születések korlátozásában látja. A vallás parancsával és a természet törvényeivel ellentétben álló tanok soha sem tudták elterjedni a nagy tömegek között, tehát a jobb megélhetést a termőföldek hozamának emelésével kellett kivívni. Hogy ez milyen úton lehetséges, arra mutatott rá évtizedes munkásságának eredményeivel bárány Liebig Justus, a mezőgazdasági kémia atyja.

Liebig kutatásaival megdöntött egy régi teóriát, az úgynevezett humusz-elméletet, amely szerint a növények csak hozzájuk hasonló, tehát szerves anyagokat vonnak el a földből. Liebig kimutatta, hogy ellenkezőleg, a növények csak szerves táplálékot vonnak el maguk számára s ebből alakítják át szerves anyagaik tömegét. Így jött rá a tudomány, hogy a termőföld hozamát szerves, ásványi anyagokkal kell pótolni.

Rendkívül érdekesen ismertette Koch professzor azokat a küzdelmeket, amelyeket világrészek, néha pedig egymás mellett élő népek folytattak egyik-másik termőföldjavító műtrágyáért és a legkiemelkedőbb volt a Chile, Bolívia és Peru közötti háború ismertetése, az egyetlen háború, amely kizárólag műtrágyáért folyt, még pedig az addig csak Chilében talált salétromért. Az ásványi műtrágyák mester-

séges előállításának köszönhetjük, hogy Európa termőföldjei nemhogy kimerültek volna, de évről-évre jobb termést szolgáltatnak. Liebigről mondotta A. Eröbe, hogy ez a tudós több termőföldet hódított meg Németország számára, mint Nagy Frigyes és Bismarck együttvéve...

— Malthus a negatívum, Liebig a pozitívum az emberiségnek e há-

sába vágó kérdésben vívott harcában, — fejezte be előadását Koch Sándor professzor. — Liebignek köszönhetjük, hogy ma körülzárt földvárunkban még van kenyérünk és szilárd hittel készülődhetünk minden bizonnyal küzdelmes jövőnkre.

A nagy tetszéssel fogadott előadást Bruckner Győző professzor vezette be, ismertette az előadó munkásságát s nemcsak mint kiváló szaktudóst, de mint az ifjúság melegsívű pártfogóját állította a hallgatóság elé.

Készítsük el teljesen a fogadalmi templom világhírű orgonáját

A gyárnak még rendelkezésére állanak az anyagok — Pálffy György kultúrtaácsnok rövidesen javaslatot tesz az orgona teljessé tételére

(A Délmagyarország munkatársától) Amikor az 1879 március 12-i árvíz után Szeged szabad királyi város közönsége és hatósága egy templom építésére irányuló fogadalmat tett, vállalta mindazt az anyagi kötelezettséget, ami egy templom kiállításához és felszereléséhez jár. A fogadalmi templomot tehát jogszerűleg minden felszerelésével, tehát oltáraival, orgonájával, harangjaival, ornátusaival együtt a fogadalmat tévő városnak kellett volna beszereznie és felállítania.

Az a körülmény, hogy Szeged városa a csanádi egyházmegye székhelye lett enyhítést hozott e kötelezettségre, mert megboldogult első püspökünk, dr. Glattfelder Gyula részint erkölcsi okokból, részint városa és székesegyháza iránti szeretetből szívesen vállalt és különösen a főoltárnak teljesen a saját költségén való emelésével méltóképpen viselt. Segítségére sietett a városnak a huszas évek elején megalakult Szeged-belvárosi Egyházközség is, különösen a harangok és az orgona árához történt tekintélyes hozzájárulásával. De volt a városnak egy harmadik segítőtje is, akinek neve mindannyiszor felmerült, valahányszor arról volt szó, hogy a városnak segítséget, támogatást, biztatást kellett: gróf Klebelsberg Kunó.

Idégenforgalmat csak esucsteljesítményekkel lehet elérni és biztosítani, — szokta volt mondani Klebelsberg Kunó gróf. Ezt mondotta Várhelyi József prelátnak, az akkori belvárosi plébánosnak is, amikor arról volt szó, hogy milyen harangja legyen a fogadalmi templomnak, majd különösen akkor, amikor a fogadalmi templom orgonáját kellett megrendelni. Klebelsberg Kunónak ezekre nézve az volt az álláspontja, hogy a város csak annyival járuljon hozzá ezekhez a kötelezettségekhez, amennyi egy normális méretű harangnak, illetőleg orgonának az ára. Ezt az összeget a helyi költségvetés mértén egészítse ki az érdekeltek, tehát a belvárosi egyházközség, míg a hiányzó részt, tehát amennyi ahhoz szükséges, hogy a szóbanforgó harang, vagy orgona a legnagyobb mértékben az országban, vagy európai viszonylatban is az első közé kerüljön, helyesebben: esucsteljesítményt jelentsen az állam, a minisztérium vállalja magára.

Harang és orgona

E három tényező együttműködése hozta létre a hősök harangját, amely 8537 kilogrammos súlyával és 257 centiméteres átmérőjével az ország legnagyobb harangja. És így alakult ki a terv, hogy a fogadalmi templom orgonája 166 regiszteres legyen, ami azt jelenti, hogy ezáltal megelőzi Európában második nagy orgonájának a

hamburgi Sankt Michael székesegyház 163 regiszteres orgonáját és közvetlenül a legnagyobb európai orgona, a passai dóm 208 regiszteres orgonája után következik. A 166 regiszter azonban mindez ideig csak a tervezetben van meg. Ebből ugyanis megvalósult: a kóruson lévő főmű 92 regiszterrel, a kupolamű 12 regiszterrel, a szentélyben a karorgona 32 regiszterrel, viszont hiányzik még az orgona teljességéhez tervezett kriptamű 21 regiszterrel, a kupolamű pedálja 4 regiszterrel és a főműből 5 játék. A kriptamű 21 játéka és az előbb említett 9 regiszter az, amely a fogadalmi templom máris világhírű orgonáját teljessé teszi.

Az orgona hiányzó részeinek megrendelése most rendkívül aktuálissá vált. Ismeretes, hogy az orgona tervezője Geyer József, a kiváló orgonológus és tervező készítette, sőt a tervek kivitelezését is annakidején ellenőrizte azzal a bizottsággal együtt, amely akkor miniszteri tanács dr. Somogyi Szilveszter polgármester és Várhelyi prelátnak felkérésére az orgona építésénél közreműködött. Ennek a bizottságnak Kónig Péter, Figeó Sándor, Belle Ferenc, később Antos Kálmán, Csomák Elemér, a belvárosi plébánia részéről pedig dr. Balogh István voltak a tagjai.

A teljes orgona felé...

Erdekes, hogy Geyer József a mostani orgonát kiegészítő tervezetében két olyan regisztert is felelt, amely pontos másolata az azóta restaurált Aquincumban talált római viziorgonának. Maga az a körülmény, hogy Geyer tervei készen várják a megvalósulást, nem adna aktualitást a gyárnak most még rendelkezésére állnak azok az alkatrészek és nyersanyagok, amelyek a Geyer-féle terv megvalósításához szükségesek. Ha ezeket a gyár másutt használná fel, a szegedi orgona kiegészítése bizonytalan időre tolná ki, vagy pótalkagokkal kellene dolgozni, ami — esucsteljesítményről van szó — semmiesetre sem volna kívánatos.

Azt is meg kell említenünk, hogy a játékasztal már a teljes, 166 regiszteres orgona számára készült s 166 játék számára van rajta számozott regiszter. Az új kábelek bekapcsolására szolgáló készülékek szintén be vannak szerelve. Ez azt jelenti, hogy az orgonaépítő bizottságban annakidején nem hiányzott a kellő előrelátás és óvatosság. Most tehát csupán az anyagokról kellene gondoskodni. A pécsi Angszter-cég rövidesen megküldi árajánlatát, amelyben az orgona teljességéhez szükséges anyagok és munkadíj összegét közli. A kalkulá-

cio most folyik, a költségek felméréséről újra csak az eddigi módszerrel lehet gondoskodni: a város adjon fogadalmi címén, a belvárosi egyházközség közvetlen érdekeltség címén, a kultuszminisztérium pedig azon a címen, amelyen gróf Klebelsberg Kunó tartotta a minisztériumot arra köteleztetnek. Klebelsberg jelenlegi kitűnő utódja: Szinyei-Merse Jenő, aki nemcsak koncepcióban, öntudatos magyarságban, de Szeged iránti érleklődésében, sőt szeretetében is nagy elődjé nyomdokain halad, bizonyára megértéssel lesz ezen törevéseink iránt. Vitéz Haász Aladár miniszteri osztályfőnök, Klebelsberg terveinek és álmainak szinte már csak egyetlen öröközője a kultuszminisztériumban, mint a művészeti ügyosztály vezetője, bizonyára szívesen vállalkozna majd az orgona ügyének képviselésére.

A város vezetőségénél meg van az érdeklődés. Dr. Pálffy György kultúrtaácsnok — mint értesültünk — rövidesen konkrét javaslatot tesz ebben az ügyben és a város polgársága meg van győződve arról, hogy mind a főispán, mind a polgármester meleg érdeklődéssel fogadják majd a javaslatot. A belvárosi egyházközség pedig abban a tudatban, hogy megboldogult püspöke szándékait teljesíti, fogja vállalni a rá háruló kötelezettséget.

Dél- és keleteurópai gazdasági hírek

Belgrád. A szerb kormány elhatározta, hogy német előadók bevonásával országsszerte gazdasági szaktanfolyamokat szervez, amelyek látogatását kötelezővé teszi. Az idén ugyanis csak a szerb mezőgazdaság nem ért el a szomszédos államokhoz hasonló jó terméseredményt s ezt hivatalosan azal magyarázzák, hogy a mezőgazdaság termelési módszerei nem eléggé korszerűek. Szerbia jelenlegi területéről s az utóbbi három évről nem állnak rendelkezésre statisztikai adatok rendelkezésre, de a mezőgazdasági termelés már a volt Jugoszlávia utolsó éveiben is csökkenő jellegű volt. Az 1938, 1939. és 1940 évi terméseredmények: — millió q-ban — a következők voltak: buza 30,30, 28,8, 19,8. rozs 2,27, 2,44, 2,13. zab 3,27, 3,48, 2,88. árpa 4,21, 4,24, 3,71, tengeri 47,5, 40,5, 43,8.

Istanbul. A török kormány szabadá tette az ócskavassal való kereskedést és feloldotta az ócskavas kivitelit tilalmát. Hir szerint a tilalmat azért oldották fel, mert a német ipar nagyobb mennyiségű ócskavasát szándékozik Törökországban vásárolni.

Bukarest. A román Nemzeti Bank jelentése szerint 1943 év első felében a részvénytársaságok alaptőkéje új alapításokkal 675,3 régi vállalatok tökévelésével, 7,825,1 millió leuval emelkedett. (1942 év első felében a részvénytársasági tőke növekedése 604,3, illetve 3,092,8 millió leu volt.) Az összes romániai részvénytársaságok alaptőkéje 1941 június 30-án 57,1 milliárd leu volt.

Istanbul. Ankarában »Török Iparbank Rt.« névvel állami pénzügyi alaktól egy milliárd török font alaptőkével. Az intézet célja a török ipar támogatása.

Szofia. A bolgár Nemzeti Bank új 1000 levas bankjegyet bocsátott ki a bevont régi mintájú 1000 és 5000 levas papírpénzek helyett. Az új bankjegyforgalomba kibocsátási évként még 1942 szerepel.

Zágráb. A horvát Nemzeti Bank közlése szerint a Bankjegyforgalom szeptember 15-én 30,165 milliárd kuna volt. Az augusztus 15-én kiadott előző jelentésben a bankjegyforgalom 26,5 milliárd kunával szerepelt.

Bukarest. A román monopóliumgazdálkodás 1943 év első felében 197,161 tonna sőt hozott forgalomba összesen 780,7 millió leu értékben. 1942 első felében a monopólium által forgalombahozott sómennyiség 153,587 tonna volt, értéke pedig 477,83 millió leu.